

A Kúria a felülvizsgálati eljárásban a dr. Horváth Zsolt Ügyvédi Iroda (ügyintéző: dr. Horváth Zsolt) által képviselt felperesnek – a dr. Balázs László Tibor ügyvéd által képviselt I. rendű, II. rendű, III. rendű, V. rendű alperes által képviselt IV. rendű, V. rendű alperesek ellen végrendelet érvényességének megállapítása iránt a Kiskunhalasi Városi Bíróságon 2.P.20.743/2010. számon folyamatban volt perében a Bács-Kiskun Megyei Bíróság 2011. február 23-án meghozott 1.Pf.20.084/2011/4. számú jogerős ítélete ellen a II. és III. rendű alperesek által 19. sorszámmal alatt benyújtott felülvizsgálati kérelem folytán meghozta az alábbi

ítéletet:

A Kúria a Bács-Kiskun Megyei Bíróság 1.Pf.20.084/2011/4. számú jogerős ítéletét hatályában fenntartja; kötelezi a II-III. rendű alpereseket egyetemlegesen, hogy 15 nap alatt a felperesnek fizessenek meg 40.000 (Negyvenezer) forint felülvizsgálati eljárási költséget és az államnak – felhívásra – 84.500 (Nyolcvannégyezer-ötszáz) forint le nem rótt felülvizsgálati eljárási illetéket.

Ez ellen az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

Indokolás

A felperes a Bács-Kiskun Megyei Bíróság 1.Pf.20.155/2009/3. számú hatályon kívül helyező végzése folytán megismételt eljárás során módosított keresetében kérte, hogy a bíróság állapítsa meg a P-n 1973. szeptember 26. napján kelt, M: R-től (a továbbiakban: örökhagyótól) származó írásbeli magánvégrendelet érvényességét, mert azt az örökhagyó elejétől a végéig saját kezűleg írta és aláírta, a végrendelet alakilag és tartalmilag is megfelel a Ptk. 628. és 629.§-ában foglalt jogszabályi előírásoknak.

Az alperesek érdemi ellenkérelme a kereset elutasítására irányult. Vitatták a megállapítás iránti kereset Pp. 123.§-ában írt együttes feltételeinek fennállását, valamint a végrendelet érvényességét. Álláspontjuk szerint a végrendelet alakilag érvénytelen, figyelemmel arra, hogy az örökhagyó névírása nem tekinthető aláírásnak, mert az nem különül el a végrendelet szövegétől, ugyanis az aláírásnak a keltezés alatt kell lennie, nem felette. Érvelésük szerint a végrendeletben utóörökös-nevezés történt, ami

tartalmilag érvénytelenné teszi a végrendeletet, illetve az örökhagyó ellenszolgáltatás fejében részesítette végrendeleti juttatásban a megnevezett örököst, amely jogszabályba - a hatályos Ptk.-ba - ütközik.

A megállapított tényállás szerint az örökhagyó - a felperes testvére - 2007. január 4-én végintézkedés hátrahagyása mellett hunyt el. A 2007. január 2. napján kelt végrendeletében örököseül a felperes gyermekét, M. F-et nevezte meg. A hagyatéki tárgyaláson a felperes viszont felmutatta az örökhagyótól származó, P-n 1973. szeptember 26-án kelt végrendeletet, amelyben az örökhagyó örökösenek nevezte. Ebben úgy rendelkezett, hogy ha egészségi állapota miatt gondviselésre szorulna, akkor a jelen per felperesét kérte fel, hogy gondoskodjon róla. Ezért a p-i ingatlanát ellenszolgáltatásként a felperesnek adta. Amennyiben gondviselésre nem kerül sor, úgy a felperes - három - kiskorú gyermekei lesznek az örökösök. Ez a végrendelet a hagyatéki eljárásban nem került átadásra, kihirdetésre. A 2007. január 2. napján kelt végrendeletet a felperes a hagyatéki eljárás során érvénytelennek tekintette. A közjegyző az örökhagyó hagyatékát ideiglenes hatállyal adta át törvényes öröklés jogcímén az alpereseknek.

A megismételt eljárás során M.I. I. rendű alperes - az örökhagyó testvére - elhunyt, jogutódai M.I.I. rendűként és H.Z-néII. rendűként megjelölt alperesek.

Az elsőfokú bíróság ítéletével megállapította, hogy néhai M. R. 1973. szeptember 26. napján kelt írásbeli magánvégrendelete a peres felek egymás közötti viszonyában érvényes. Indokolásának jogi okfejtése szerint a felperes jogi érdekeltiségére, jogvédelme szükségességére tekintettel a megállapítási kereset törvényi feltételei fennállnak. A végrendeleten az örökhagyótól származó névaláírás a keltezés felett található ugyan, de elkülönül a végrendelet érdemi rendelkezést tartalmazó részétől, ezért a végrendelet az alaki követelményeknek megfelel. A végrendelet vitatott rendelkezését érvényes helyettes örökösnevezésnek minősítette azzal, hogy jogellenes felfüggesztő, illetve bontó feltétel a végrendeletben nincs meghatározva. Amennyiben az örökhagyó a végrendeleti juttatás okául rászorultsága esetére gondoskodást vár el, az ilyen indokból történő örökösnevezés érvényes. Megítélése szerint ezért a végrendelet a tartalmi követelményeknek is megfelel.

A II-III. rendű alperesek fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. Az elsőfokú bíróság által megállapított tényállást ítélkezése alapjául elfogadta és érdemben egyetértett az arra alapított jogi következtetéseivel is. Az elsőfokú bírósággal egyező volt az álláspontja a megállapítási kereset Pp. 123.§-ában írt együttes feltételeinek megvalósulása tekintetében. Figyelemmel arra, hogy a

felperes végrendeleti örökös minőségét az alperesek vitatták, a felperes számára végrendeleti öröklés jogcímén fennálló öröklési jogosultságának megállapítása csak per útján volt lehetséges. Rámutatott továbbá, hogy a hagyatékátadó végzésnek nincs anyagi jogereje, ezért az érdekelt az esetleges öröklési igényét utóbb perben érvényesítheti, függetlenül attól, hogy a per alapját képező tényre a hagyatéki eljárásban hivatkozott-e vagy sem. Az elsőfokú bíróság által az alaki érvénytelenség kapcsán kifejtettekkel is egyetértett. Hivatkozott az állandó ítélkezési gyakorlatra, amely az aláírást érvényesnek fogadja el abban az esetben is, ha az a végrendeleten bárhol megtalálható, feltéve, hogy a végrendelet szövegétől elkülönül. Nem tulajdonított jelentőséget annak, hogy a végrendelet jobb oldalán az örökhagyó az örökösök nevét is felsorolta, mert az örökösök megnevezésére nem kizárólag itt került sor, hanem magában a végrendelet szövegében megtalálható az örökösnevezés.

A másodfokú bíróság szerint - ebben a körben eltérően az elsőfokú bíróságtól - a végrendelet helyettes örökösnevezést [Ptk. 640.§ (1) bekezdése] nem tartalmaz. Kifejtette, hogy helyettes öröklésről akkor beszélhetünk, amikor az örökhagyó arra az esetre, ha az örökös az öröklésből kiesik, mást nevez örökössé (helyettes örökös). A kiesés okait a Ptk. 600.§-a felsorolja. A perben vitás végrendelet esetén viszont egyik kiesési ok sem áll fenn, így jogszabály szerinti kiesési ok hiányában a helyettes örökösnevezés feltételei nem állnak fenn. Utóörökös-nevezés pedig nem történt, mert nem az előörököst váltotta fel a másik örökös.

Megítélése szerint vagylagos örökösnevezés történt az örökhagyó részéről. Az örökhagyó a hagyatékban való részesítést feltételhez kötötte. A végrendelet hatályának beálltát az örökhagyó bizonytalan jövőbeni eseménytől tette függővé [Ptk. 228.§ (1) bek.], amikor arról rendelkezett, hogy amennyiben gondviselésre szorul és a felperes gondoskodik róla, akkor a felperes örökli a vagyont. A gondviselésre való rászorultság, a felek magatartásától független, objektív körülménynek, bizonytalan jövőbeni eseménynek minősül. Miután az nem jogellenes, a felfüggesztő feltételhez kötött végrendeleti részesítés érvénytelenségét sem állapíthatta meg.

A jogerős ítélet ellen a II-III. rendű alperesek éltek felülvizsgálati kérelemmel, amelyben annak hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság ítéletének megváltoztatásával a kereset elutasítását kérték. Álláspontjuk szerint a jogerős ítélet eljárási és anyagi jogszabályokat sért. Ezt azzal indokolták, hogy az adott esetben a Pp. 123.§-a szerinti megállapítás iránti keresetnek a feltételei nem állnak fenn, mert a felperes nem szorul jogvédelemre, a perbeli végrendeletet többszöri felhívás ellenére sem bocsátotta az eljáró közjegyző rendelkezésére. Szerintük tévedtek az eljáró bíróságok, amikor úgy foglaltak állást, hogy a végrendelet helyettes örökösnevezést tartalmaz; a Ptk. 600.§-ának,

640.§ (1) bekezdésének és 645.§ (1) bekezdésének alkalmazásával meg kellett volna állapítaniuk, hogy utóörökös-nevezés történt, amelyre viszont nincs jogi lehetőség. Vél tozatlantul azzal érveltek, hogy az örökhagyónak a keltezés előtti névírása nem tekinthető aláírásnak, mert nem különül el megfelelően az írásbeli magánvégrendelet szövegétől.

A felperes felülvizsgálati ellenkérelme a jogerős ítélet hatályában való fenntartására irányult.

A felülvizsgálati kérelem nem alapos.

A Pp. 270.§ (2) bekezdése és a Pp. 275.§ (3) bekezdése együttes értelmezéséből következően az eredményes felülvizsgálat alapja az anyagi jogi jogszabálysértés vagy az ügy érdemi elbírálására lényeges kihatással bíró eljárási jogszabálysértés megvalósulása.

A Kúriának abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy az eljáró bíróságok az irányadó jogszabályok értelmezésével helyesen jutottak-e arra a következtetésre: az örökhagyó P-n, 1973. szeptember 26. napján kelt írásbeli magánvégrendelete a peres felek egymás közötti viszonyában érvényes.

Az ügyben eljáró bíróságok helyesen állapították meg, hogy a végrendeleti öröklés jogcímén való öröklés megállapítása tekintetében a felperes jogi érdekeltsége, jogvédelme szükségességének fennállása miatt a megállapítási kereset Pp. 123.§-ában foglalt együttes feltételei megállapíthatók. Az alperesek állításával szemben a végrendeleten szereplő névírás az örökhagyó névaláírásának minősül. Az ítélezési gyakorlat egységes abban, hogy az aláírás érvényes, bárhol található a végrendeleten, feltéve, hogy a végrendelet szövegétől elkülönül. Az adott írásbeli magánvégrendeleten az örökhagyó aláírása e követelményeknek - a Ptk. 629.§ (1) bekezdésében írt alaki feltételeknek - mindenben megfelel.

A II-III. rendű alperesek felülvizsgálati kérelmükben tévesen hivatkoztak arra, hogy a másodfokú bíróság úgy ítélte meg, helyettes örökösnevezést tartalmaz a végrendelet. A másodfokú bíróság helytállóan és részletesen fejtette ki, hogy a Ptk. 640.§ (1) bekezdésében foglaltak alkalmazására az adott esetben nincs mód.

A Kúria mindenben egyetért a másodfokú bíróság által e körben kifejtett jogi érveléssel, azt megismételni nem kívánja, ezért a jogerős ítélet helyes indokaira a Pp. 270.§ (1) bekezdése szerint alkalmazandó Pp. 254.§ (3) bekezdése alapján csupán visszautal.

Arra viszont helyesen hivatkoztak a II-III. rendű alperesek, hogy az utóöröklés intézményét a hatályos Polgári törvénykönyv nem ismeri. Erre tekintettel a végrendeletben valóban nem lehet

érvényesen utóöröklésről rendelkezni.

A perbeli végrendelet azonban utóöröklésről szóló rendelkezést nem tartalmaz. Az utóöröklés intézménye azt a végrendeleti intézkedést jelenti, amikor a kijelölt örököst - az ún. előörököst - meghatározott esemény vagy időpont bekövetkeztével másik örökös - az ún. utóörökös - váltja fel; az örökhagyónak a vagyonára vonatkozó rendelkezési joga tehát nem csak a haláláig terjed ki, hanem a halála utáni időre is meghosszabbodik.

Az adott esetben viszont a végrendeleti juttatás okaként meghatározott feltétel (rászorultság a gondozásra) nem az örökhagyó halála utáni időre vonatkozik. Ezért alaptalan a felülvizsgálati kérelemben az utóöröklésre való hivatkozás. Az örökhagyó részéről - amint azt a másodfokú bíróság meghatározta - vagylagos örökösnevezés történt.

Ebben az ügyben a Ptk. 647.§-ában meghatározott eltéréssel a kötelmi jognak a Ptk. 228-229.§-aiban foglalt általános szabályai alkalmazásának van helye. A szerződésekre vonatkozó általános szabályokra figyelemmel nincs akadálya annak, hogy az örökhagyó a végintézkedés hatályát függővé tegye akár felfüggesztő, akár bontó feltételtől. Az örökhagyót nyilatkozata megtételére indíthatta valaminek a feltevése, vagy valamilyen várákozás. Abban a feltevésben is végrendelkezhetett valakinek a javára, hogy őt rászorultsága esetén haláláig gondozni fogja. Amennyiben pedig a nevezett személy ez irányú ígéretének nem tesz eleget vagy az örökhagyó várákozása utóbb meghiúsul, a jogi következmény szempontjából a téves feltevés és a meghiúsult várákozás között nincs különbség. Mindkettő egyaránt a végrendeleti rendelkezés érvénytelenségét eredményezi, feltéve, hogy az örökhagyó a rendelkezést különben nem tette volna meg. Következésképpen az örökhagyó a végrendeleti juttatást köthette felfüggesztő feltételhez, amennyiben arról rendelkezett, hogy ha gondviselésre szorul és a felperes gondoskodik róla, akkor vagyonát a felperes örökli. Az örökhagyó részéről történő vagylagos örökösnevezés kapcsán a felfüggesztő feltétel nem tekinthető jogellenesnek. A Ptk. 228.§ (3) bekezdés alkalmazásával az érthetetlen, ellenmondó, jogellenes vagy lehetetlen feltétel a semmis. Azt, hogy a feltétel mikor tekinthető semmisnek az örökhagyó feltehető akaratára is tekintettel a szavak általánosan elfogadott jelentése szerint kell megítélni [Ptk. 207.§ (1) bek.].

A jogellenes feltétel kikötésének jogi következményeit a Ptk. 647.§ (2) bekezdése külön szabályozza, mely szerint az érthetetlen, lehetetlen, ellentmondó feltétel általában nem érinti a végrendeleti rendelkezés érvényességét. Azt csak akkor teszi érvénytelenné, ha megállapítható, hogy a feltétel nélkül az örökhagyó nem így rendelkezett volna. Az adott esetben azonban a feltételhez kötött végrendeleti részesítés érvénytelensége ez okból nem volt megállapítható. A másodfokú bíróság által e körben

kifejtettek is mindenben helytállóak, nem igényelnek további indokolást [Pp. 270.§ (1) bek., 254.§ (3) bek.].

A Kúria mindezekre figyelemmel a másodfokú bíróság jogerős ítéletét - a felülvizsgálati kérelemben hivatkozott jogszabálysértések hiányában - a Pp. 275.§ (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

A II-III. rendű alperesek felülvizsgálati kérelme nem vezetett eredményre, ezért a Pp. 270.§ (1) bekezdése alapján alkalmazandó Pp. 78.§ (1) bekezdése szerint kötelesek egyetemlegesen megfizetni a felperes részéről felmerült felülvizsgálati eljárási költséget, továbbá a 6/1986. (VI.26.)IM rendelet 13.§ (2) bekezdése alapján kötelesek megtéríteni az államnak az illetékeljegyzési joguk folytán le nem rótt felülvizsgálati eljárási illetéket.

A Kúria a felülvizsgálati kérelmet a Pp. 274.§ (1) bekezdése alapján tárgyaláson kívül bírálta el.

Budapest, 2012. január 25.

Dr. Orosz Árpád s.k. a tanács elnöke, Dr. Csentericsné Dr. Ágh Bíró Ágnes s.k. előadó bíró, Dr. Szűcs József s.k. bíró